

Βρετανική Πρεσβεία
Αθήνα

Η Δική μου Αθήνα – ένα ταξίδι τριάντα χρόνων

Ομιλία του Βρετανού Πρέσβη Τζων Κίτμερ

Τετάρτη 25 Νοεμβρίου 2015, Αθήνα

«Κυρίες και Κύριοι,

Σας ευχαριστώ πολύ για την παρουσία σας απόψε εδώ. Θα ήθελα σήμερα να σας μιλήσω για την δική μου Αθήνα, για ένα ταξίδι που κρατά ήδη τριάντα χρόνια.

Όπως κι αν τη δει κανείς, η Αθήνα είναι μια μεγάλη πόλη: μεγάλη από πλευράς ιστορίας και χωροταξίας αλλά και σε σχέση με τις μεταφορικές και συμβολικές έννοιες που προβάλλει.

Η Αθήνα είναι η πρωτεύουσα που ξέρω πιο καλά από οποιαδήποτε άλλη πόλη, με εξαίρεση το Λονδίνο. Και γι' αυτό το λόγο, προσεγγίσω την αποψινή μου ομιλία με σεβασμό και ταπεινοφροσύνη. Αυτονόητο είναι ότι δεν μπορεί κανένας να συλλάβει στο σύνολό της μια μεγάλη πόλη, όπως είναι Λονδίνο ή Αθήνα.

Και βέβαια, ρίχνοντας μια ματιά στον χάρτη αυτής της πόλης, βλέπω ολόκληρες περιοχές που δεν ξέρω καθόλου: Νέα Ελβετία, Περιστερί, Νέα Ιωνία – είναι μόνο λέξεις για μένα. Δεν ξέρω τίποτα για τον ρυθμό των δρόμων τους, για τα κτίρια, τις εκκλησίες, τα μαγαζιά, τα καφενεία και τις ταβέρνες τους. Ούτε για τους κατοίκους τους, παλιούς και καινούργιους, τους «γέννημα-θρέμμα» και τους μετανάστες. Δεν ξέρω τίποτα για εκείνες τις λεπτομέρειες που κάνουν διαφορετική την καθημερινότητα στου Ζωγράφου, λόγου χάρη, από αυτή στου Παπάγου. Και υπάρχουν άλλες περιοχές που τις ξέρω μεν, αλλά όχι τόσο καλά.

Συνεπώς η «Δική μου Αθήνα» είναι μια περιορισμένη πόλη. Είναι η αντανάκλαση του εαυτού μου και της δικής μου προσωπικής εξέλιξης. Αντανακλά τα ενδιαφέροντα που είχα ως παιδί, όταν ήρθα εδώ για πρώτη φορά, τα ενδιαφέροντα που είχα αργότερα ως νεαρός άντρας με μια ματιά πιο ώριμη μέσα από τις σπουδές και τη δουλειά, και τα ενδιαφέροντα του ανθρώπου που επέστρεψε στην αγαπημένη πόλη για να μείνει σε μια από τις πιο επιβλητικές οικίες στο Κολωνάκι.

Επισκέπτομαι την Αθήνα και την περιδιαβαίνω τα τελευταία τριάντα χρόνια, ίσως και λίγο παραπάνω. Ήρθα για πρώτη φορά το 1984 σε ηλικία 14 ετών. Ως τα μέσα της δεκαετίας του 1990, ερχόμουν σχεδόν ανά τρία χρόνια, ώσπου δήλωσα πλέον υποταγή στην πόλη κι άρχισα να επισκέπτομαι την Αθήνα και άλλα μέρη της Ελλάδας κάθε χρόνο.

Από τον Γενάρη του 2013 που ανέλαβα τα πρεσβευτικά μου καθήκοντα, μένω μόνιμα στην Αθήνα. Και η εγκατάστασή μου εδώ ήταν από τις πιο εύκολες αλλαγές στη ζωή μου: ένιωσα ότι μετακόμιζα σ' ένα μέρος που ήδη ήξερα και αγαπούσα. Όμως η αλήθεια είναι ότι ανακάλυψα πολλά περισσότερα γι' αυτήν την καταπληκτική πόλη σ' αυτά τα τρία χρόνια.

Ελπίζω ότι θα καταφέρω να σας δώσω να καταλάβετε πόσο σημαντική μου είναι η Αθήνα, πόσο μεγάλο μέρος της ζωής μου έχω επενδύσει για να συλλέξω κάποιες γνώσεις γι' αυτήν, πόσο περήφανος είμαι που ζω εδώ και εκπροσωπώ την πατρίδα μου εδώ.

Η ομιλία μου έχει τρία μέρη που ακολουθούν την εξέλιξη της γνωριμίας μου με την πόλη. Αποδίδοντας τιμή στον Αμερικάνο φιλέλληνα και συγγραφέα Edmund Keeley, θα σας μιλήσω για την Αθήνα της ιστορίας, την Αθήνα των αισθήσεων, και την Αθήνα των θεσμών.

Αλλά θα ξεκινήσω με ολίγη προϊστορία. Και θα ήθελα να κλείσω με τις σκέψεις μου για την Αθήνα που θα έχω μπροστά μου, όταν πια ολοκληρώσω τη θητεία μου, τον Γενάρη του 2017.

Προϊστορία

Όπως και η Ελλάδα, έτσι και η δική μου Αθήνα έχει τη δική της προϊστορία: μια περίοδο για την οποία διαθέτουμε ελάχιστες γραπτές αναφορές, πολύ λίγα αντικείμενα και ορισμένες προφορικές μαρτυρίες, κυρίως από τις αναμνήσεις τρίτων.

Ο πατέρας μου, συνταξιούχος πλέον, ήταν χημικός μηχανικός και εργαζόταν στο κλάδο της βυρσοδεψίας και του σκυροδέματος. Όταν ήμουν παιδί, ταξίδευε συχνά για δουλειές, σε μέρη μακρινά – στην Ασία, στην Αμερική, στην Αφρική, και πίσω από το σιδηρούν παραπέτασμα. Την δεκαετία του 1970, ερχόταν στην Ελλάδα σχεδόν κάθε χρόνο. Από ό,τι ξέρω πλέον, προμήθευε χημικά προϊόντα στο μεγάλο βυρσοδεψείο που κατασκεύαζε αδιαβροχοποιημένα δέρματα για τις αρβύλες των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων, της αστυνομίας και της πυροσβεστικής. Η επιχείρηση λεγόταν Τρίπος-Κατσούρης.

Βέβαια, πολύ λίγα απ' αυτά που σας λέω, τα ήξερα τότε. Το μόνο που ήξερα ήταν ότι ο μπαμπάς μου έλειπε και η μαμά μου ένιωθε μόνη της. Μετρούσαμε το χρόνο με τις κάρτες που μας έστελνε και, τελικά, με την άφιξή του, πάντοτε με καθυστέρηση, στον σιδηροδρομικό σταθμό του Hull.

Έχω στη συλλογή μου, που την κρατώ για λόγους συναισθηματικούς, σαράντα, ίσως και παραπάνω, ελληνικά γραμματόσημα της δεκαετίας του εβδομήντα. Ήταν μάθημα για μια μακρινή χώρα: άντρες και γυναίκες με παραδοσιακές φορεσιές, χάρτες της Ελλάδας, ελληνικά έγχορδα, μια τριήρης, ο θησαυρός των Μυκηνών. Και κάποιες φορές ο πατέρας μου μας έφερνε δώρα, στον αδερφό μου, στην αδερφή μου και σε μένα: θυμάμαι ακόμα ένα κεχριμπαρένιο κομπολόι, κι ένα μικρό στρατιωτάκι, έναν Εύζονα στο φυλάκιο

του. Από όλα αυτά κι από όσα μου έλεγε ο πατέρας μου, ήξερα πως η Αθήνα ήταν μια πόλη πολύ διαφορετική από τις πόλεις του Yorkshire της παιδικής μου ηλικίας.

Η Πόλη της Ιστορίας

Η «Δική μου Αθήνα» μπήκε στην ιστορική της περίοδο όταν απέκτησα μια πραγματική ιστορική, λογοτεχνική και γλωσσική συνείδηση της πόλης. Στα δεκατέσσερά μου, άρχισα να μαθαίνω αρχαία ελληνικά. Δάσκαλός μου ήταν ο Gerald Thompson, ένας άνθρωπος που με επηρέασε βαθιά για 35 χρόνια. Πέθανε πριν λίγους μήνες, στην αγαπημένη του Αίγινα όπου είχε πια εγκατασταθεί μόνιμα από τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Έχω γράψει για τον Gerald στο μπλογκ μου – μπορείτε, αν θέλετε, να το βρείτε εύκολα.

Για 4 υπέροχα χρόνια, έκανα Ελληνικά στο σχολείο. Και μάθαινα όλα εκείνα τα πράγματα που οφείλει να ξέρει κάθε μαθητής για την Αθήνα. Έμαθα να γράφω και να διαβάζω την Αττική διάλεκτο, έμαθα να χρησιμοποιώ τις γνώσεις μου για να διαβάσω και την Ιωνική και τον Όμηρο. Έμαθα να αποκρυπτογραφώ τον ιαμβικό τρίμετρο και τον δακτυλικό εξάμετρο.

Διάβασα ελληνική ιστορία και ιδίως την ιστορία της Αθήνας. Από τον Ηρόδοτο έμαθα για τη Μάχη του Μαραθώνα, διάβασα τον περίφημο *Επιτάφιο* που απέδωσε ο Θουκυδίδης στον Περικλή. Διάβασα έργα του Ευριπίδη, του Σοφοκλή, του Αριστοφάνη. Διάβασα Πλάτωνα. Διάβασα Ξενοφώντα. Κι έγραψα μεγάλες εργασίες για τον Παρθενώνα, για την έννοια του Έρωτα κατά τον Πλάτωνα, για την Ελληνική εκδοχή του τραγικού. Πήγα στο Βρετανικό Μουσείο και είδα τα Γλυπτά του Παρθενώνα, και μέσα απ' αυτά, άρχισα να μαθαίνω να βλέπω πραγματικά την Τέχνη, χωρίς συστολή ή προσωπική ανασφάλεια.

Και κάπου μέσα σ' όλα αυτά, τον Απρίλιο του 1984, ο Gerald οργανώνει μια σχολική εκδρομή στην Αθήνα.

Συνολικά, μείναμε τρεις εβδομάδες και κάτι στην Ελλάδα: στην Αθήνα και την Πελοπόννησο, στην Αίγινα – που περάσαμε το Πάσχα, και στη Σίφνο.

Έχω πει πολλές φορές ότι ήταν εκείνες τις τρεις εβδομάδες που ερωτεύτηκα την Ελλάδα. Και είναι αλήθεια. Όμως οφείλω να σας ομολογήσω ότι σ' εκείνο το πρώτο ταξίδι, δεν ερωτεύτηκα ιδιαίτερω την Αθήνα.

Η αλήθεια είναι ότι όταν φτάσαμε, αρχές Απρίλη, η Αθήνα των πολιτικών παθών νικούσε κατά κράτος την Αθήνα της ιστορίας. Όλα τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι της πόλης ήταν κλειστοί λόγω της απεργίας των φυλάκων. Το πούλμαν που μας μετέφερε, πάρκαρε στην μποτιλιαρισμένη Διονυσίου Αεροπαγίτου, και το μόνο που καταφέραμε να δούμε ήταν το αρχαίο θέατρο του Διονύσου και την Ακρόπολη μέσα από τα κάγκελα. Κι επειδή η απεργία ήταν διαρκείας, φύγαμε για την Πελοπόννησο μια μέρα νωρίτερα από το προγραμματισμένο. Το 1984, λοιπόν, η «Δική μου Αθήνα» ήταν μονάχα μερικές μακρινές όψεις των πιο ξακουστών μνημείων του κόσμου.

Έτσι, η γνωριμία μου με την Αθήνα της ιστορίας ήρθε μερικά χρόνια αργότερα στα φοιτητικά μου χρόνια στο Κέμπριτζ και την Οξφόρδη. Κι όπως αντιλαμβάνεστε, τότε ερεύνησα όλους τους αρχαιολογικούς χώρους διεξοδικά. Βεβαίως όλοι είναι υπέροχοι, όλοι είναι καταπληκτικοί. Όμως αυτό που εμένα με εκπλήσσει είναι το θράσος τους. Είναι σαν να μαρτυρούν όχι τον συμβιβασμό

της εποχής τους με το παρόν αλλά τη σύγκρουσή τους. Αν μη τι άλλο, αυτά τα θραύσματα του παρελθόντος σχηματίζουν οξεία γωνία με το παρόν της πόλης.

Στη Ρώμη ή σε άλλες μεγάλες πόλεις στο βορρά της Ιταλίας ή στη Σικελία, που κατοικούνται αδιάλειπτα από το τέλος της Ρωμαϊκής εποχής και που κατόρθωσαν να διατηρήσουν τον αστικό τους ιστό και κατά τον Μεσαίωνα, οι σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι αποτελούν – τις πιο πολλές φορές – οργανικό κομμάτι της πόλης. Η Piazza Navona στη Ρώμη, για παράδειγμα, είναι, στην ουσία, μια σειρά από καταστήματα της μεσαιωνικής εποχής και εκκλησίες baroque, και όλα αυτά χτισμένα πάνω σ' ένα αρχαίο υποδρόμιο. Άλλο παράδειγμα: ο αρχαίος ελληνικός ναός στις Συρακούσες που αποτελεί την καρδιά του καθεδρικού ναού της πόλης.

Όμως εδώ, από τις πρώτες μέρες της Αθήνας ως πρωτεύουσας του νέου ελληνικού κράτους, Γερμανοί, Έλληνες και Αμερικανοί αρχαιολόγοι έκαναν πρωτοφανείς παρεμβάσεις σε σημεία που θα αποτελούσαν αργότερα την καρδιά της σύγχρονης πόλης. Έγιναν εργασίες και ανασκαφές στην Ακρόπολη που έφεραν στο φως τα στρώματα του πέμπτου αιώνα και παλαιότερα. Ο αρχαιολογικός χώρος της Αγοράς απαλλάχθηκε από τα κτίσματα και τις οδούς, ώστε να προχωρήσει η ανασκαφή, και η Στοά του Αττάλου ξαναχτίστηκε τελικά εξαρχής. Κάτι παρόμοιο συνέβη και στην περίπτωση του Σταδίου στην άλλη όχθη του Ιλισσού, όπου έγιναν αρχικά οι ανασκαφές και μετά ξαναχτίστηκε – είναι το γνωστό μας λαμπρό Καλλιμάρμαρο που φιλοξένησε τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896.

Οι ανασκαφές για το δίκτυο του μετρό σήμαναν κι άλλες τρύπες κι άλλες ανακατασκευές. Τα λουτρά στην γωνία Αμαλίας και Όλγας είναι το αγαπημένο μου παράδειγμα. Αλλά και η ανακάλυψη του χώρου που πιθανόν ήταν το Λύκειον του Αριστοτέλη πίσω από τη Λέσχη Αξιωματικών και το Βυζαντινό Μουσείο, στη Ρηγίλλης, είναι ένα ακόμα παράδειγμα μιας τέτοιας διαδικασίας. Όσοι από μας βρεθήκαμε εκεί το καλοκαίρι για την παράσταση «Ρήσος» του Ευρυπίδη, με σκηνοθέτη την Κατερίνα Ευαγγελάτου, καταλαβαίναμε ότι ζούσαμε κάτι πραγματικά ξεχωριστό.

Βεβαίως, αυτές οι παρεμβάσεις υποδηλώνουν μια πολύ σημαντική ιστορική πτυχή της Αθήνας: μια πτυχή που συνδέεται τόσο με τις καταστροφές των Γότθων και τις επιδρομές των Σλάβων, αλλά και την συστολή της βυζαντινής και μεσαιωνικής πόλης. Όμως υπάρχει κάτι λίγο περίεργο σε όλα αυτά. Είναι σαν να έχουμε λίγο συνηθίσει στην ιδέα ότι περίπλοκος ιστός της πόλης θα πρέπει διαρκώς να χάσκει ανοιχτός, κομμένος στα δυο, για να αποκαλύπτει γοητευτικά κομμάτια του παρελθόντος της.

Μη με παρεξηγήσετε. Ούτε παραπονιέμαι, ούτε κριτικάρω. Η κάθε πόλη επιλέγει πώς θα διαχειριστεί το παρελθόν της, και η Αθήνα το έχει κάνει με έναν απίστευτα πετυχημένο τρόπο. Τώρα που η πεζοδρόμηση έχει ολοκληρωθεί, ο αρχαιολογικός περίπατος γύρω από την Ακρόπολη και την Αρχαία Αγορά είναι μια μοναδική πολιτιστική μαρτυρία και ένας πνεύμονας στο κέντρο της πόλης, που τόσο πολύ τον έχουμε ανάγκη.

Και πράγματι, παρά τα μάλλον ανάμεικτα συναισθήματά μου για τους γερανούς που έχουν αφήσει οι αρχαιολόγοι στο κέντρο της σύγχρονης πόλης, ο πιο αγαπημένος μου αρχαιολογικός χώρος είναι στο σύνολό του αποτέλεσμα ανασκαφών, όπως μαρτυρά και η τοποθεσία, οκτώ μέτρα κάτω από το επίπεδο του δρόμου.

Ο Κεραμεικός είναι από τους λιγότερο γνωστούς και λιγότερο δημοφιλείς αρχαιολογικούς χώρους της πόλης. Και ίσως γι' αυτόν τον λόγο, είναι και από τους πιο ατμοσφαιρικούς. Είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς το σύνολο των κτισμάτων στα Προπύλαια στην Ακρόπολη με το κύμα των επισκεπτών να ορμά στη γλυστερή πλαγιά. Όμως στον Κεραμεικό έχει πάντα ησυχία, κι έτσι τα πόδια είναι ελεύθερα να εξερευνήσουν το χώρο με

την ησυχία τους, και το μυαλό να στοχαστεί τι έχουν ανακαλύψει, και τι συνεχίζουν να ανακαλύπτουν, οι αρχαιολόγοι.

Για μένα η πιο καλή εποχή του είναι προς το τέλος της άνοιξης – είναι γεμάτος αγριολούλουδα και ο Ηριδανός σφύζει από ζωή και λιβελούλες παντού. Η κοίτη του Ηριδανού ακολουθεί την Ιερά Οδό και είναι ένα από τα καλά κρυμμένα μυστικά της πόλης. Πηγάζει από τον Λυκαβηττό και περνάει κάτω από την Κατοικία μου. Με το νερό του ποτίζονται κάποια από τα δέντρα μας. Μάλιστα τα ψηλά μας κυπαρίσσια και τα έλατά μας φυτρώνουν στις όχθες του.

Στον Κεραμεικό, Έλληνες και Γερμανοί αρχαιολόγοι ανακάλυψαν καταπληκτικά ευρήματα. Δεν χρειάζεται να σας περιγράψω εγώ την Οδό των Τάφων και τα μοναδικά μνημεία - όλοι σας μπορείτε να κάνετε μια βόλτα και να δείτε τα ευρήματα είτε στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, είτε στον Κεραμεικό.

Όμως από την πρώτη μου επίσκεψη μέχρι και σήμερα, η φαντασία μου έπαιρνε φωτιά από την ανασκαφή των τειχών σε μια από τις πιο σημαντικές διασταυρώσεις. Εδώ από την Ιερά Πύλη, η Ιερά Οδός οδηγεί έξω από την πόλη προς την Ελευσίνα. Εδώ το Δίπυλο, με την ισχυρή του οχύρωση, επιτρέπει στον αρχαίο πεζοπόρο να πάρει το δρόμο προς την Ακαδημία Πλάτωνος, να κατευθυνθεί δυτικότερα προς την Ελευσίνα, να πάει στη Σαλαμίνα, ή να ακολουθήσει τα Μακρά Τείχη προς τον Πειραιά. Και μέσα από την Πύλη, βρίσκεται μια πανέμορφη ελληνιστική κρήνη - ακόμα μπορείς να ακούσεις τους ταξιδιώτες να αναφωνούν από ανακούφιση που βρήκαν δροσερό νερό μετά από ένα μακρύ ταξίδι μέσα στη ζέστη.

Κι ανάμεσα στα ψηλά τείχη του Δίπυλου και της Ιεράς Πύλης βρίσκεται κανείς το Πομπείο με την περίστυλη αυλή και το υπέροχο Πρόπυλο από όπου ξεκινούσε η μεγάλη πομπή των Παναθηναίων. Είναι τόσο εύκολο να συνδέσει κανείς αυτό το σημείο με τις σκηνές στην εκπληκτική ζωφόρο του Παρθενώνα. Στον δεύτερο μετά Χριστόν αιώνα, ο περιηγητής Πausanias ξεκινούσε την περιγραφή της αρχαίας Αθήνα από εκεί. Είναι το καλύτερο σημείο για να αρχίσει κανείς να καταλαβαίνει και να εκτιμά την πόλη του σημαντικού πέμπτου και τέταρτου αιώνα. Τη λατρεύω την Αθήνα της Ιστορίας.

Η Αθήνα των Αισθήσεων

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, όταν περνούσα τα καλοκαίρια μου εδώ, μαθαίνοντας ελληνικά και εξερευνώντας την πόλη, πολύ γρήγορα συνειδητοποίησα πως η Αθήνα ήταν μια πόλη

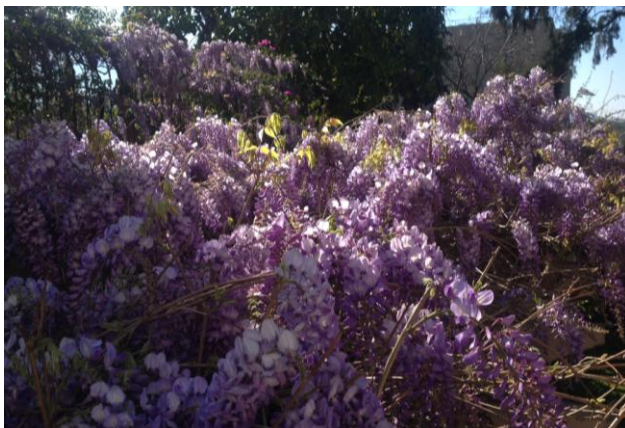

των Αισθήσεων, πολύ περισσότερο από άλλες πόλεις. Και πώς θα μπορούσε να είναι τίποτα άλλο; Περιτριγυρισμένη από δασωμένα βουνά και με μέτωπο στη θάλασσα, με ένα αξιοζήλευτα ήπιο κλίμα, η πόλη είναι τέλεια για χουζούρι και διασκέδαση. Το μεσημέρι, μετά τα μαθήματα των ελληνικών, έπαιρνα το λεωφορείο από την Μπουμπουλίνας ή τη Συγγρού και πήγαινα στην αγαπημένη μου παραλία, στη Βάρκιζα.

Ναι, καλά καταλάβατε... είμαι ένας από εκείνους τους Βορειο-Ευρωπαίους που έχουν ανάγκη τη λιακάδα. Χωρίς αυτήν, το κέφι μου χαλάει και με πιάνει κατάθλιψη. Η ζέστη και η λιακάδα έχουν τον δικό τους αισθησιασμό. Κάποιες φορές λένε ότι είναι δυσβάστακτος και υπερβολικός – αλλά όχι για μένα. Λατρεύω το ποίημα 'Εις την οδόν των Φιλελλήνων' του Ανδρέα Εμπειρικού, στο οποίο περιγράφει πώς η καλοκαιρινή ζέστη μεταμορφώνει ολόκληρη την πόλη σε μια ερωτική ζώνη φαντασίας και ευκαιρίας, ακόμα κι αν περνά μια πομπή κηδείας:

«Θεέ! Ο καύσων αυτός χρειάζεται για να υπάρξει τέτοιο φως! Το φως αυτό χρειάζεται, μια μέρα για να γίνη μια δόξα κοινή, μια δόξα πανανθρώπινη, η δόξα των Ελλήνων, που πρώτοι, θαρρώ, αυτοί, στον κόσμο εδώ κάτω, έκαμαν οίστρο της ζωής τον φόβο του θανάτου.»

Υπάρχουν τόσα πολλά να πει κανείς για την Αθήνα των Αισθήσεων.

Την άνοιξη, όταν ανθίζουν οι γλυσίνες, η πόλη μοιάζει με άρωμα μεθυστικό. Κι ύστερα σε μεθούν οι ανθισμένες νεραντζιές, και μετά τα γιασεμιά, κι όλων των ειδών τα αναρριχητικά. Κάθε ελαφρύ αεράκι έχει μια γλύκα. Και τα αγριολούλουδα ντύνουν τις πλαγιές της Ακρόπολης μ' όλες τις αποχρώσεις του κίτρινου, του κόκκινου, του μωβ και του λευκού. Μοιάζει νιογέννητη η πόλη, γεμάτη νέα ζωή.

Αλλά πάλι, ποιος θα μπορούσε να αγνοήσει το καλοκαίρι όπου τα πάντα πραγματοποιούν την φύση τους: τα μπαρ και τα καφενεία της πόλης, οι ταβέρνες και τα εστιατόρια με πόρτες και παράθυρα ανοιχτά, με μουσικές όλων των ειδών να δίνουν τον παλμό του δρόμου. Τα πάντα ξεχύνονται στα πεζοδρόμια. Όλων μας η ζωή γίνεται δημόσια, ανοιχτή στη ματιά και την περιέργεια των άλλων.

Στην πατρίδα μου, ακόμα και μέχρι σχετικά πρόσφατα, ήταν αγένεια να κοιτάμε αγνώστους στα μάτια. Κι όμως από την πρώτη μου επίσκεψη εδώ το 1984, συνειδητοποίησα ότι στην Αθήνα όπως και στην υπόλοιπη Ελλάδα, οι πάντες κοιτούν τους πάντες: άλλοτε με θαυμασμό, άλλοτε επικριτικά, αλλά πάντα, μού φαίνεται, με μια αξιοθαύμαστη περιέργεια. Μια όμορφη, καλοντυμένη γυναίκα, με τα μακριά κυματιστά της μαλλιά και τα ψηλά της τακούνια, "γυρνάει κεφάλια" στην κυριολεξία. Οι μεγαλύτεροι χτυπώντας τις χάντρες στο κομπολόι τους και οι νεαρότεροι ανακατεύοντας τον freddo τους, κοιτάζουν με θαυμασμό. Αλλά και οι άντρες τραβούν

τα βλέμματα εδώ, κι έχει πάντα μεγάλο ενδιαφέρον για έναν ξένο, σαν κι εμένα, να παρατηρεί ποιος τραβά την προσοχή τίνος. Το καλοκαίρι, μοιάζει σαν να δείχνει ο καθένας το φτέρωμά του.

Θα μπορούσα να συνεχίσω έτσι για ώρα. Αλλά για να πειθαρχήσω λίγο αυτό το κομμάτι της ομιλίας μου, σκέφτηκα να σας μιλήσω για την Αθήνα των Αισθήσεων μέσα σε δυο διαφορετικά πλαίσια, που, σε αδρές γραμμές, αντιστοιχούν στον διαχωρισμό που συναντά κανείς στην αρχαία θρησκεία και που ήταν τόσο σημαντικός για τον Σωκράτη στο Πλατωνικό *Συμπόσιο* - μιλώ για τον διαχωρισμό ανάμεσα στην Πάνδημο Αφροδίτη και την Ουρανία Αφροδίτη. Στην περίπτωση μου ο διαχωρισμός αφορά τις κατώτερες και ανώτερες αισθήσεις που συναντά κανείς παντού στην πόλη.

Οι κατώτερες αισθήσεις

Μ' αρέσει πολύ η κουλτούρα του φαγητού στην Αθήνα. Η μεγάλη κεντρική αγορά στην Αθηνάς, τα ψαράδικα και τα χασάπικα σε κάθε συνοικία, η λαϊκή αγορά της Παρασκευής στην Δεξαμενή. Οι παραδοσιακές ταβέρνες (ο «Παπασιδέρης» στους Αμπελοκήπους, ο «Φιλίππου» στη Λουκιανού, ο «Καραβίτης» στο Παγκράτι). Τα εξαιρετικά σουβλατζίδικα στο Μοναστηράκι. Αλλά και η νέα γενιά εστιατορίων, πιο trendy, πιο περιπετειώδης, πιο ψαγμένη: η «Κουζίνα» στην Αδριανού, η «Χύτρα» στη Στέγη, το «Μαύρο Πρόβατο» στο Παγκράτι, οι «Ορίζοντες» στον Λυκαβηττό, το «Μάνη-Μάνη» στο Κουκάκι, το «P-Box» στην Κηφισιά, το «Funky Gourmet» στον Κεραμεικό. Η γαστριμαργική κουλτούρα της πόλης προσφέρει Μεσογειακή κουζίνα σε όλες τις μορφές και παραλλαγές.

Για μένα υπάρχει ένα μέρος που τα συγκεντρώνει και τα συνδυάζει όλα αυτά τα στοιχεία με ένα μοναδικό τρόπο: το «Βαρούλκο» του Λευτέρη Λαζάρου στο Μικρολίμανο. Το εστιατόριο είναι κρυμμένο ανάμεσα στα πολλά όμορφα εστιατόρια στην άκρη της μαρίνας. Το καλοκαίρι μπορείς να απλώσεις το χέρι σου και να αγγίξεις τα πλεούμενα. Από μακριά βλέπεις τον Υμηττό να κατηφορίζει ως την παραλία. Κι όταν φυσάει, νιώθεις να σε χαϊδεύει ένα αλμυρό αεράκι. Και βεβαίως, ο Λαζάρου είναι εξαιρετικός chef, συνθέτει πιάτα θαλασσινών και ψαριών με δεξιοτεχνία, λεπτότητα και εφευρετικότητα. Ο sommelier του έχει πάντα να προτείνει τα καλύτερα ελληνικά κρασιά. Κι όταν ο ήλιος πέφτει, και το μικρό λιμάνι ησυχάζει και βουνό βάφεται κόκκινο σχεδόν, ποιος θα ήθελε να βρισκόταν οπουδήποτε αλλού;

Οι υψηλότερες αισθήσεις - πνευματικότητα

Ίσως σας εκπλήξω εάν σας πω πως κάποιες από τις πιο πλούσιες στιγμές για τις αισθήσεις μου, τις έζησα στην εκκλησία. Όσοι από σας με γνωρίζετε, θα ξέρετε πώς είμαι Χριστιανός και η πίστη μου είναι ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της ζωής μου. Είναι σημαντικό για μένα ότι ο Απόστολος Παύλος βρέθηκε εδώ και μίλησε για τον Άγνωστο Θεό. Όταν πρωτοήρθα στην Αθήνα το 1984, ο δάσκαλός μου ο Gerald, μας πήγε στον Άρειο Πάγο και μας έβαλε να μεταφράσουμε (λίγο άγαρμπα, εάν θυμάμαι καλά) το απόσπασμα από τις Πράξεις των Αποστόλων που αναγράφεται στην πινακίδα που βρίσκεται στον βράχο.

Οι δυο εκκλησίες που είναι οι πιο σημαντικές για τη «Δική μου Αθήνα» είναι ο αγγλικανικός ναός του Αγίου Παύλου και ο Ορθόδοξος Ιερός Ναός του Αγίου Διονύσιου Αρεοπαγίτη στη Σκούφα. Θα σας μιλήσω για τον Άγιο Διονύσιο, και γιατί μου είναι σημαντικός.

Από το εξωτερικό – είτε κοιτά κανείς από το δρόμο ή ψηλά από τον Λυκαβηττό – αυτός ο ναός, που, σε σχέση με τον δρόμο, έχει κάτι από το μεγαλοπρεπές Ιταλικό ύφος, φαίνεται λίγο περίεργος. Τι είδους αρχιτεκτονικό ρυθμό προσπαθούσε να εκφράζει ο αρχιτέκτονας Αναστάσιος Ορλάνδος; Είναι αναγεννησιακός, ή μπαρόκ, ή ένας συνδυασμός των δυο; Αυτές οι αβεβαιότητες είναι μάλλον αινιγματικές παρά πετυχημένες. Και βέβαια, τίποτα από την εξωτερική μορφή του κτιρίου δεν σε προετοιμάζει για το εσωτερικό του. Διότι, μετά από τη μάλλον ασαφή εξωτερική όψη, αποδεικνύεται ότι το εσωτερικό του ναού αποπνέει μεγαλείο και αυτοπεποίθηση – είναι ένα από τα καλύτερα του νεοβυζαντινού ρυθμού.

Η εσωτερική αρχιτεκτονική του ναού αναπτύσσεται με έναν εξαιρετικό συνδυασμό καλαισθησίας στη σύλληψη και στιβαρότητας στην εκτέλεση. Ακολουθεί το αξιοθαύμαστο, παραδοσιακό βυζαντινό υπόδειγμα ενός κόσμου, που παντρεύει τη μεγάλη κλίμακα με την συνοχή και τη συμπύκνωση. Είναι σαν βλέπει κανείς ολόκληρο το θολωτό σύμπαν μέσα στους τρούλους και τους ημιτρούλους, στις κόγχες και τις αψίδες και τις περίτεχνα διακοσμημένες καμάρες.

Αλλά το πιο σημαντικό στοιχείο του εσωτερικού είναι η απίστευτα όμορφη αγιογράφηση που φιλοτέχνησε ο Σπύρος Βασιλείου από το 1936 ως το 1939. Η ίδια η αρχιτεκτονική του ναού οδηγεί τον προσκυνητή ως τις σπουδαίες εικόνες στο ιερό, στον τρούλο και στους ημιτρούλους σε κάθε κλίτος. Αυτές οι τεράστιες αγιογραφίες – η Πλατυτέρα, η Μεταμόρφωση, η Εις Άδου Κάθοδος, ο Παντοκράτωρ – είναι καταπληκτικές, είναι θαυμάσιες. Αλλά, όταν τελικά, μετά από τόσες πολλές στιγμές θαυμασμού, στρέφεις προς την έξοδο, ανακαλύπτεις πώς, ενώ εσύ θαύμαζες τον Παντοκράτωρα και την Παναγία, βρισκόταν πίσω σου μια Σταύρωση, τόσο τέλεια, τόσο συγκινητική και τόσο ασυνήθιστη (με τον Εσταυρωμένο ανάμεσα σε σκηνές της ζωής του Αγίου Διονυσίου) που για μια στιγμή σου κόβεται η ανάσα. Πρόκειται για βυζαντινή τέχνη σπάνιας ομορφιάς. Πρόκειται για βυζαντινή τέχνη μεγάλης συναισθηματικής κλίμακας.

Τα τελευταία χρόνια, με τα έργα που συνεχίζονται στον Μητροπολιτικό Ναό, ο Άγιος Διονύσιος λειτουργεί ως Μητρόπολη των Αθηνών. Φιλοξενεί τις δοξολογίες και τις λειτουργίες για όλες τις σημαντικές θρησκευτικές γιορτές και εθνικές επετείους: τη μεγαλειώδη δοξολογία στις 25 Μαρτίου, στην οποία παρευρίσκονται όλοι οι διπλωμάτες, οι πολιτικοί και οι αρχηγοί των ένοπλων δυνάμεων. Τις αξέχαστες λειτουργίες της Σαρακοστής, της Μεγάλης Εβδομάδας και του Πάσχα. Βρίσκομαι εκεί κάθε χρόνο για να ακούσω τους χαιρετισμούς στις Παρασκευές της Σαρακοστής, και, αν μπορώ, τον Ακάθιστο Ύμνο στο σύνολό του. Κι αν κανείς αναζητά τον απόλυτο συνδυασμό κάλλους και πνευματικότητας, οι μεγάλες λειτουργίες του Επιταφίου και του Πάσχα είναι ανυπέβλητες. Θέαμα, αρώματα, ήχος – ο ουρανός επί της Γης. Αυτός ο ναός είναι πια ένα βασικό και αναπόσπαστο κομμάτι της «Δικής μου Αθήνας».

Η Πόλη των Θεσμών

Για μένα, η Πόλη της Ιστορίας και η Πόλη των Αισθήσεων προηγήθηκαν της Πόλης των Θεσμών. Έγινα μέλος της πιο επίσημης Αθήνας μονάχα όταν έγινα Πρέσβυς του Ηνωμένου Βασιλείου. Η ζωή μου σε αυτή την πόλη διαφέρει πολύ από όσα είχα ζήσει προηγουμένως. Άλλοτε η Αθήνα μού ήταν ένα μέρος απόλυτης ελευθερίας. Μέσα σε λογικά όρια, μπορούσα να περνώ και πηγαίνω οπουδήποτε ήθελα, χαζεύοντας ό,τι νά'ναι και όποιον νά'ναι, μιλώντας σε όλους και όλες, εξασκώντας τα ελληνικά μου στους ανυποψίαστους περαστικούς.

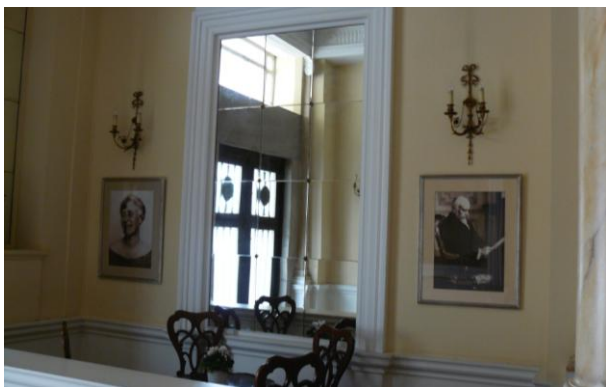
Από το Γενάρη του 2013, ωστόσο, βρέθηκα μια εντελώς καινούργια Αθήνα. Για την ακρίβεια, ήμουν κάπως εγκλωβισμένος μέσα σε τείχη ασφάλειας, περιτριγυρισμένος από φράκτες και θωρακισμένα αυτοκίνητα, συνοδευόμενος παντού από τα μέλη της αστυνομικής μου συνοδείας.

Και έπρεπε να συνηθίσω να πηγαίνω με το αυτοκίνητο σε άγνωστα κτίρια σε άγνωστα μέρη. Βεβαίως και ήξερα την Παλιά Βουλή. Αλλά η Βουλή των Ελλήνων, στα παλιά ανάκτορα, ήταν terra incognita. Και έπρεπε επίσης να συνηθίσω τα άλλα ανάκτορα της δημοκρατίας: το Μέγαρο Μαξίμου, το Προεδρικό Μέγαρο. Και τα διαφορετικά υπουργεία, που δείχνουν όλα τα μεγέθη και σχήματα παρακμής:

το νεοκλασικό Υπουργείο Εξωτερικών, με τα μοντέρνα του παραρτήματα (από τα οποία το ένα φαίνεται ότι είναι ακόμα ξενοδοχείο), οι ατημέλητοι εσωτερικοί χώροι του Υπουργείου Εσωτερικών και Οικονομικών, τα πομπώδη, τερατώδη κτίρια του Υπουργείου Παιδείας, Προστασίας του Πολίτη και Ναυτιλίας που στέκουν υπερήφανα και απομονωμένα – αν και πρέπει να πω ότι το Ναυτιλίας έχει μια απaráμιλλη θέα του μεγάλου λιμανιού του Πειραιά.

Άλλοι θέσμοι έχουν επίσης γίνει μέρος της Δικής μου Αθήνας. Το πλούσιο και καλά διακοσμημένο κτίριο της Ακαδημίας Αθηνών. Τα σπουδαία μουσεία στο Βασιλίσσης Σοφίας, καθώς και το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και το Μουσείο Ακρόπολης, που ήξερα ήδη καλά. Και ενώ η Αθήνα δεν έχει αντίστοιχο του περίφημου «Clubland» του Λονδίνου, απολαμβάνω πολύ τις λέσχες: τη Ναυτιλιακή Λέσχη Πειραιώς, τον Ιστιοπλοϊκό Όμιλο Πειραιώς, τη Λέσχη Αξιωματικών.

Φαίνεται ότι έκανα δρόμο πολύ, σ' αυτά τα τριάντα χρόνια.

Αλλά για να πω την αλήθεια, η Αθήνα των θεσμών θα είναι πάντα συνδεδεμένη με ένα και μόνο μέρος, ένα μέρος που δεν θα ξεχάσω ποτέ. Μιλώ για την Κατοικία μου. Αυτό το μεγάλο, πανέμορφο σπίτι, στη γωνία Λουκιανού και Βασιλίσσης Σοφίας, αντιπροσωπεύει με τον καλύτερο τρόπο την ουσία των ελληνο-βρετανικών δεσμών. Το έχτισε η Έλενα Σκυλίτση, η δεύτερη σύζυγος του Ελευθέριου Βενιζέλου, και το έχτισε για κείνον κατά τη τελευταία του περίοδο ως

Πρωθυπουργού της Ελλάδος. Ως μέλος μιας μεγάλης ελληνο-αγγλικής ναυτιλιακής δυναστείας, είχε κληρονομήσει μια ολόκληρη περιουσία και δεν τσιγγουνεύτηκε καθόλου.

Ανέθεσε τα σχέδια στον Αναστάσιο Μεταξά, που είχε κάνει και το Καλλιμάρμαρο. Οι εσωτερικοί χώροι σχεδιάστηκαν από τον Sir Charles Allom, που είχε κάνει τα σχέδια του Waldorf – ενός από τα πιο περίφημα ξενοδοχεία του Λονδίνου. Το σπίτι έχει παντού δρύινες επενδύσεις με πρώτες ύλες από την Αγγλία και την Αμερική, και υψηλής αισθητικής διαζώματα, κορνίζες και διακοσμητικά μοτίβα.

Οι κήποι του ποτίζονται απ'τα νερά του Ηριδανού, και συνδυάζουν μεσογειακά και αγγλικά στοιχεία.

Το σπίτι έγινε η Πρεσβευτική Κατοικία μας το 1936.

Σ' αυτό το κτίριο, βρέθηκαν ο Τσώρτσιλ και ο Δαμασκηνός σε μια προσπάθεια να τερματίσουν τον Εμφύλιο.

Εδώ μέσα θα βρει κανείς έργα τέχνης που μαρτυρούν δυο αιώνες βρετανικού φιλελληνισμού.

Είμαστε περήφανοι για την Κατοικία. Δεν θα μπορούσα να σκεφτώ καλύτερο μέρος για να μένω. Και οι αναμνήσεις μου αυτές θα με συνοδεύουν πάντα.

Λοιπόν, φτάσαμε στο τέρμα του ταξιδιού μου. Σχεδόν, δηλαδή. Κι αυτό γιατί για μένα αυτό το ταξίδι δεν έχει τέλος. Προφανώς, η θητεία μου ως πρέσβη θα τελειώσει κάποια στιγμή. Έχω μπροστά μου δεκατρείς ακόμα μήνες. Και σ' αυτό το διάστημα υπάρχουν τόσα πολλά να ανακαλύψω ακόμα. Τα σύνορα της «Δικής μου Αθήνας» θα συνεχίζουν να διευρύνονται.

Και μετά, θα έχω ακόμα μπροστά μου πολλά, πάρα πολλά. Θα ήθελα, για παράδειγμα, να μάθω περισσότερα για την Αθήνα της λογοτεχνίας. Τι μπορεί κανείς να πει για την Αθήνα μέσα από την σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία; Ποιος ποιητής, ποιος πεζογράφος έχει αφήσει το σημάδι του και σε ποια γειτονιά της πόλης; Κι όλα αυτά αξίζουν κι άλλο διάβασμα, κι άλλο περπάτημα.

Μόλις τελειώσω τη θητεία μου, θα αρχίσω και πάλι να περιδιαβαίνω την πόλη όπως παλιά, να ανακαλύπτω άγνωστές μου γειτονιές και να διευρύνω τους αθηναϊκούς μου ορίζοντες.

Κύριες και κυριοι, μίλησα πολύ, το ξέρω. Κι ούτε που πρόλαβα να σας πω για τη μουσική, το θέατρο, τα θερινά σινεμά, τα γήπεδα, το γυμναστήριό μου.

Και επειδή ξέρω πως δεν μπορώ, από ευγένεια, να σας αποκαλέσω απλώς κομμάτι της «Δικής μου Αθήνας», δεν είπα απόψε σχεδόν τίποτα για σας, τους ανθρώπους της πόλης, τους Αθηναίους. Αλλά γι' αυτό το θέμα και μόνο, θα μπορούσα άνετα να μιλάω μια ζωή ολόκληρη...

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας. _»